

Hernaniko Musika Banda:

mende eta erdi, urtez urte

■ Urko Apaolaza

Hernaniko musika bandak historia luzea du atzean, 150 urte-ekin herriko kultur talde oparoenetakoa baita. Baina ibilbi-de horretan gaziak eta gozoak ezagutu ditu, gerrak eta ospakizunak, doinu alaiak eta trasteak, *crescendo*-ak eta *disminuendo*-ak... Kronologia honetan dituzue laburbilduta gure banda kuttunaren datu esanguratsuenak eta giltzarri izan diren gertaerak.

1861: Hernaniko Udalak herrian “musika” bat sortzeko proposamena egiten du. Hernaniko Musika Bandaren fundazio urte gisa hartu daiteke data hori. Udalean gordetzen den akta baten bidez jakin dezakegu urte horretako San Sebastian egunean erabaki zutela, kontzejuan bilduta, “gazteek osatutako *musika* bat sortzea”; musika banda bat sortzea esan nahi du horrek, orduko argotean. Horretarako borondatezko harpidetza antolatu zuten herritarren artean.

1864: Manuel Sanchez Salvador hainbat laguni musika irakasten aritzen da. Musika ikasle hasi berriek Sanchez Salvadorren klaseak jasotzen dituzte eta hainbat urtez arituko da

zeregin horretan. Sanchez Salvadorrek musika jakintza handia zuen; *Leo de Silka* pianista ospetsua zuen koinatu.

1871: Manuel Zendoia lehenik eta Ruperto Erize ondoren, jarriko dira herriko “musikari afizionatuen” zuzendari. Manuel Zendoia da Hernaniko Musika Bandako lehen zuzendaria, baina denbora gutxiz arituko da zuzendaritza lanetan, hasiera batean behintzat. Erizek 1872an lekukoa hartzen dioenean, taldearen egoera finantzarioa ez da batere ona. Bigarren Karlistaldiak bete-betean kolpatuko du Hernani eta horrek isla izango du bandaren zereginean.

En la Sala de la Casa Comunal de esta Villa de Hernani a veinte de Enero de mil ochocientos sesenta y uno reunidos los Srs. D^{os} Ramon Berasategui Alcalde, D. Domingo de Santa Dominga, y D. Felix San Juan Quintanilla y D^{os} D. Victorino Maria Igoien, D. Miguel Prieto, D. Jose Dominga Oller, D. Jose Ignacio Arzuaga y D. Miguel Jose Beraga D^{os} Manuel Gileaga y Santiago Oller y D. Gerónimo Egoien. Acordaron tratar y acordaron lo siguiente.

D^o Jose Antonio Zubillaga vecino de esta Villa presentó un memorial solicitando rebaja de la cuota obligatoria con que esta encabecado para las actuaciones del Ayuntamiento. D^oando el Ayuntamiento de la cantidad recorde que por ahora no podia acudir a lo que en el suplico se bien temida en consideracion las razones en que se fundaba el solicitante.

Habiendo manifestado el Sr. Alcalde que por Antonio Egoien vecino de esta Villa se ha ofrecido ocasionalmente cinto y medio y por cada carga de lana de Espana saca, cuya venta dispone de sacar a publica subasta diferentes veces de los supeditos hasta ahora por no procurarse ninguno que cubra la cantidad que por ella se pedia, se acuerda que el Domingo inmediato veniente y ante el comite mas se haga nuevamente a omar bajo dicha propuesta disminuida previamente por dicho en la forma de octavos.

El Sr. Continuo manifestó el propio Sr. Alcalde que en este pueblo se intenta formar una musica compuesta de los jóvenes del mismo y que debiendo reunir el importe de una suscripción voluntaria es de opinión que sería muy conveniente que a la cabeza de esta suscripción figurase el Ayuntamiento. Enterada la junta de esta manifestación abundando en las idem emitidas en Ma acuerda que el Ayuntamiento encabece dicha suscripción... (HUA/AMH/IA-1-16. Libro de acuerdos de la N. y L. Villa de Hernani, 1855 ene. 1 - 1871 ago. 27: 1861eko urtarilaren 20ko akta).

... Acto continuo manifestó el propio Sr. Alcalde que en este pueblo se intenta formar una música compuesta de los jóvenes del mismo y que debiendo reunir el importe de una suscripción voluntaria es de opinión que sería muy conveniente que a la cabeza de esta suscripción figurase el Ayuntamiento. Enterada la junta de esta manifestación abundando en las idem emitidas en Ma acuerda que el Ayuntamiento encabece dicha suscripción... (HUA/AMH/IA-1-16. Libro de acuerdos de la N. y L. Villa de Hernani, 1855 ene. 1 - 1871 ago. 27: 1861eko urtarilaren 20ko akta).

1875: Bandako hainbat kidek zuzenean parte hartuko dute Karlistaldian, horietako batzuek batailoiak musikatuak dituzte korneta banda batekin, Teodoro Erauskin atabalariak gidatuta. 1875eko bonbardaketan hainbat musika tresna txikituta geratuko dira bonben ondorioz. 1876an Ruperto Erizek dio banda guztiz desaginda dagoe-la "kide batzuk ihes eginda eta beste batzuk hilda" daudelako. Erizek bere dimisioa aurkeztuko du urte horretan.

1877: Manuel Zendoia berriz ere hasten da banda zuzentzen. Bandaren lehen araudia sortzen da eta pixkanaka musika taldeak sendotasuna hartzen du. Urte horietan Hernaniri eskainitako hainbat doinu agertzen dira, tartean gaur arte iraun duen *Hernaniko martxa* edo *Liberalen martxa*.

1899: Bandako musikariek kontzertuak Ezkiaga pasealekuan egitea eskatzen dute. Hernaniko udaletxea Bigarren Karlistaldian txikituta geratu eta gero, Musika Bandak Tilosetan eskai-

niko ditu kontzertuak denbora batez, udaletxea konpondu bitartean. Berriz ere udaletxeko arku-petako betiko tokira itzultzeko agintzen dietene-an, musikariek protesta egiten dute, Tilosetan jotzea nahiago dutela esanez. Bandako hainbat kide zigortuak izango dira horregatik. Tilosetako dantzaldi eta kontzertuen hasiera da.

1891: Musika Akademia sortzeko araudia onartzen du Udalak. Musika Akademiaren jaio-tza ofiziala izan liteke. Aurretik musika eskolak zeuden arren, araudi baten menpean eta Udalak babestuta, urte horretatik aurrera jardungo da Musika Akademia.

1895: Hainbat herritarrek "musikari afizionatuen" bandari udal izaera emateko eskatzen dute. Ordura arte "musikari afizionatuen" taldea zenari, beste maila bat emateko helburuz egiten dute eskakizuna: "...habiendo otra buena parte de residentes y vecinos que conocedores del solfeo e instrumental pudieran cooperar y formar parte del núcleo de ejecutantes..." dio idatzia.

Hernaniko Musika Banda 1910eko hamarkadan.

1899: Bandak araudi berria publikatzen du. 1877koa eta 1895ekoaren ondoren, hirugarren araudia izango da honakoa. Moldiztegi batean inprimatua, zuzendariari botere ugari emango dio.

1907: Estanislao Gorrotxategi tolosarra Bandako zuzendari berria izango da; 1910 arte arituko da zeregin horretan. Hernaniko Musika Bandak Donostiako Banda eta Orfeoien Nazioarteko Lehiaketan parte hartzen du eta estandartea estreinatzen dute.

1909: Hernaniko Euskal Jaiak ospatzen dira. Festen programan Musika Bandaren protagonismoa erabatekoa da: goiz, arratsalde eta gau aritzen da kontzertuak, kalejirak eta dantzaldiak ematen.

1910: Federico Iglesias zuzendari izendatzen dute. Iglesiasiek hogeitaz urtez hartuko du bandaren gidaritza, harik eta 1930ean ustekabeen hil zen arte. Tarte horretan bandak hainbat alarde eta jaialditan parte hartuko du eta herrian musikaren erreferente bilakatuko da, sona eta izena bereganatuz.

1913: Hitzarmena sinatuko dute tranbia elektrikoaren konpainiarekin igandetako dantzaldiak diruz laguntzeko. Tranbia edo *Trimist gurdia*-n jende andana etortzen zen Hernanira urte horietan Bandak eskainitako dantzaldiez gozatzeko. Ondorioz, urtean 2.000 pezeta ematen zion Bandari igandetan jotzen segitu zezan. 1925ean tranbia krisian sartu zen eta konpainiak jabez aldatu zuen; gainera, gero eta gutxiago ziren Hernaniko igandetako dantzaldietara etortzen zirenak eta ondorioz diru laguntza bertan behera geratu zen. Herriko tabernariek hartu zuten Banda babesteko txanda, dantzaldietako giroak haien negozioetarako onura ekartzen zuelako. Tabernek Banda diruz laguntzeko ohiturak gutxienez 1970eko hamarkada arte iraun du.

1920: Istiluak gertatuko dira Inauterietan eta Bandako hainbat kide kanporatuak izango dira. Sardinaren entierroa egitea debekatu egin zuen Udalak, baina herritar ugari kalera atera ziren konpartsa egiteko asmoz. Horren harira pentsaera politiko ezberdinetako jendeak elkarren kontra

Musika Banda, 1933. urteko San Joan egunean udaletxeko arkupetan.

aritu ziren eta hainbat mikelete egurtu zituzten. Asaltoko goardiak zenbait pertsona atxilotu zituen, batez ere Sardinaren entierroaren alde zeuden errepublikar eta ezkertiarrek. Gertaera horien ondoren, Federico Iglesias bandako zuzendariak hainbat musikari kanporatu zituen taldetik, debekatuta zegoen arren, Sardinaren entierroan parte hartu zutelako.

1925: Musika tresna berriz hornitzen da taldea. Konkurtso baten ondoren Erviti musika etxek irabaziko du Hernaniko Banda Musikaz hornitzeko eskubidea. Klarineteak, flautinak, flautak, oboeak, saxofoiak, tronboiak, tronpak, bonbardinoak... Guztira 12.000 pezetako inbertsioa egingo du Udalak. Musika tresna zaharrak partikularrei salduko dizkie.

1930: Federico Iglesias zuzendaria hiltzen da urte horretako abuztuaren 15ean. Miguel Abalos zuzendari ordeak ordezkatzeko dio behin-behinekoz.

1931: II. Errepublika aldarrikatuko dute Espainian. Jose María González Bastida bergarrak zuzendari berria izango da. Bandaren araudi berria ezarriko da eta jai erlijioso ugari kenduko dira egutegitik. Eztabaidak eta tirabirak izango dira hurrengo urteetan zenbait ospakizun eta himnoen harira, ezkertiar laikoek eta abertzale katolikoek arteko tentsioa nabarmenduko da. Esaterako, Bandako hainbat kidek behin baina gehiagotan uko egingo diote *Riegoren Himnoa* jotzeari eta hargatik zigortuak izango dira.

1932: Ramon Muguruza Bandako zuzendari orde izendatuko dute. Ramon Muguruza hernaniarrak bete-betean parte hartuko du Hernaniko jai eta bizitza musikalean, izan Unión Musical taldearekin edo Musika Bandarekin. 1934an Muguruza asaltoko goardiak atxilotuko dute, urriko iraultzako erreboltan parte hartzea leporatuta.

Musika Banda, 1935.eko maiatzaren 5ean, Donostiako Chofre zezen plazan.

1936: Gerra zibila hasten da uztailaren 18an.

Bandako hainbat kide purgatuak izango dira eta taldea funtsean deseginik geratuko da. Purgaturikoaren artean Jose María González Bastida bera dago. Guardia zibilen kabo batek salatu egingo du bere seme alabei izen euskaldunak jartzeagatik: *"...muy simpatizante nacionalista, tiene dos hijos con nombres vascos: uno nació a principios del año 1934 y se llama Iñaki Xabier Sabin, y el otro a mediados de 1935 y se llama Miren Edurne Maite..."*; isuna ordaindu behar izango du Hernaniko zuzendariak. Beste hainbat kide frontean hilko dituzte eta beste batzuk Frantziako kontzentrazio zelaietan edo erbestean bukatuko dute; Ramon Muguruzak, Fernando Honsteinsek eta Jose Ginésesek adibidez, Gürsen egingo dute denboralditxo bat.

1939: Bandak ofizialki udal izaera galduko du.

Frankisten aldeko hainbat ekitalditan parte hartze-
ra derrigortuta egon eta gero -tartean *Eroritakoei*

plazan egindako monumentuaren inaugurazioan-, azkenean Bandak ofizialki udal izaera galduko du. Ondoren, Bandako plantilla berrosatzen saiatuko dira eta uniforme berria jarri nahi izango diote "alkandora urdina eta txapela gorriarekin", baina ekimenak ez du aurrera egingo.

1941: Udalak Gobernadore Zibilarik jakinarazten dio Hernanin ez dagoela "udal funtsek sostengatutako" bandarik. Udalak gramola bat erosiko du banda ordezkatzeko. Hurrengo urteetan Falangearen bandak eta banda militarrek musikatuko dituzte ekitaldiak.

1948: Banda Urumea sortzen da Joxe Mari Goñi zuzendari duela. *Banda del trueno* izenez ere ezaguna, gerra aurreko musikariek osatuko dute taldea. Dantzaldiak eta kalejirak eskainiko dituzte, esaterako Karmen egunean. Bernardo Alvarezek gidatutako rondalla bat ere sortzen da urte horietan, herriko hainbat gaztek osatua.

Txantxilla futbol zelaiaren inaugurazioan, 1950.

Banda Urumea parrokoiko eskaileratan (1953-06-28).

1957ko ekainaren 24an, San Joan egunean, Musika Bandak kontzertua eskaini zuen Tilosetako pasealekuko musika kiosko berrian.

1950: Txantxilla futbol zelaia inauguratzen dute. Banda Urumeak bete-betea parte hartzen du ospakizunetan eta herritarren aurrean luzitzeko aukera paregabea izango du. Ohitura bihurtuko da Hernanik futboleko irabazten duenean *Bartali* izenez ezagutzen den doinua jotzea.

1956: Banda Urumea desagertzen da eztabaida politikoak tarteko. Jose Antonio Ruiz Bona jarriko da musikarien zuzendari eta bultzada berria hartuko du Bandak zuzendariaren zorrotasun eta profesionaltasunari esker. Berriz ere kontzertuak eskainiko dituzte dantzaldiez eta kalejirez gain.

1957: Ignacio Iruinen ekimenari esker *Agrupación Musical Hernaniarra* sortzen da **Ruiz Bonak** zuzenduta. Ekainaren 24ean, San Joan egunean, Ezkiagako kioskoa inauguratzen dute eta uniforme berriak jantziko dituzte Bandako kideek.

1961: *Sorguiñeta* obra estreinatuko da San Joan bezperan **Hernaniko plazan**. Hernaniko *Schola Cantorum*-ek eta herriko zuzendari eta musikariek parte hartuko dute, Donostiako Kontserbatorioko Orkestra Sinfonikoak eta *Olaeta* Baletak lagunduta. Ikuskizunak sona handia hartuko du Euskal Herrian eta Euskal Herritik kanpo.

1964: Ezkiaga pasealekuko dantzaldiek indar handia hartuko dute. Milaka lagun hurbilduko dira Hernanira igandero dantzaldiez gozatzen. Tira birak gertatuko dira txistularien alde eta kontra. Txistulariek dantzaldiaren deskantsuetan egiten zuten saiotxoak eta jende askoren txitu eta oihuak jasan behar izan zituzten. Hernaniko koadrilak haien alde agertu ziren eta borrokak gertatu ziren. Nortasun eta kultur auzi bat zegoen sakonean, euskaldun eta espainiarren artekoa.

1966: Juan Jose Iruretagoiena "*Oriyo*" jarriko da **Bandako** zuzendari. *Schola Cantorum*-ean eta Musika Akademian ondutako gizona zen Iruretagoyena. Berak idatzi zuen *Solfaketa irakaskidea* lehen euskal musika metodoa. Bandan zuzendari aritu zen azkeneko urteetan Manolo Sagarna zuzendari ordeak hartu zion erreleboa, osasun arazoak izan zituelako. 1984an utzi zion zuzendari karguari eta 1985ean omenaldi hunkigarria egin zioten.

1969: Orbegozo lantegian greba handiak egingo dituzte eta istiluak gertatuko dira. Elkarre gastronomikoen aldi baterako itxiera aginduko du Gobernadore Zibilak. San Joan festak ez dira ospatuko herritarrek hala erabakita; horrek Bandako jardunari eragingo dio bete-betean.

1970: Ezkiagako dantzaldietan Banda osoak jotzeari utzi eta orkestina batek eskainiko ditu emanaldiak. Joakin Ortega eta Felipe Sagarna hernaniarrek *Los Incansables* txaranga sortuko dute.

1977: Musika ohitura aldaketek aginduta, Bandak dantzaldiak eskaintzeari utziko dio Ezkiaga pasealekuan. Musika Banda ugari desagertu egingo dira. Hernanikoak irautea lortuko du, eta dantzaldiak bertan behera geratu arren, kontzertuak eskaintzen segituko du Tilo-setan.

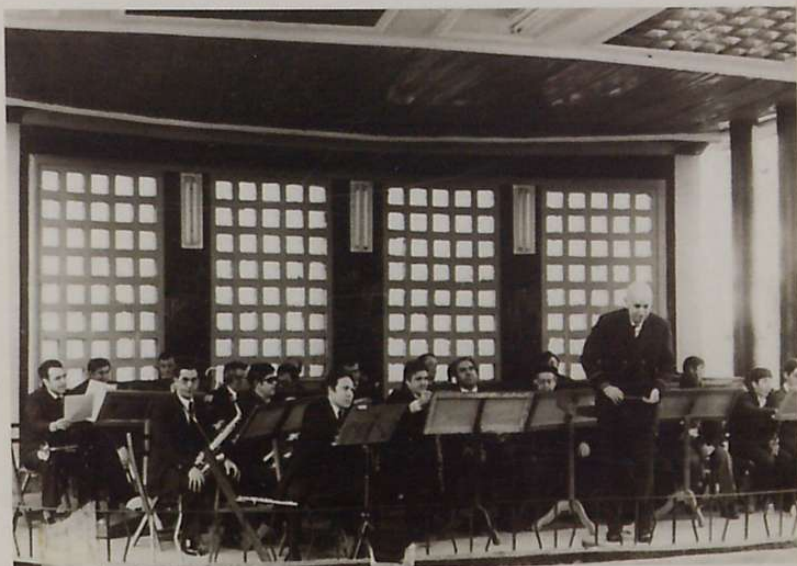
1978: Zarautzen Gipuzkoako musika banden lehiaketa egingo dute. Gipuzkoan geratzen diren musika bandak suspertzeko asmoz antolatuko da ekimena. Hernaniarrak azkeneko postuarekin konformatu behar izan ziren.

1984: Manolo Sagarnak hartuko du Bandaren gidaritzza eta zuzendaritzza. Bizitza osoa Musika Bandari lotuta egon ondoren hartuko du Sagarnak banda zuzentzeko zeregina, eta bere jardunari esker aurrera aterako da taldea 1980ko hamarkada zaillean. Konpositore eslaviarren lanak, zarzuelak eta autore euskaldunen obrak gehituko dizkio Bandaren erreperitorioari. 1997an *Hernaniar Bikain* izendatuko dute.

1985: Hernani Musika Eskola sortzen da. Hernaniko musikari harrobia handitzen du eta bandaren iraupenerako gakoetako bat izango da. Lehenengo aldiz emakumeak Bandako partaide izango dira, Musika Eskola berriko ikasle izandakoak horietako asko.

1992: Hernaniko Banda Gipuzkoako Banden Federazioan sartzen da.

1994: San Joanetako lehen Iragarpen Kontzertua antolatuko dute Bandako hainbat musikariren bultzadarekin eta Luis Berrondo zuzendari artistiko duela. Preludioak ibilbide gorabeheratsua

Musika Bandak Tilo-setako kioskoan eskaintako kontzertua; Juan José Iruretagoyena zuzendaria ikuslegoa agurtzen.

Hernaniko Musika Banda, 1991.

Musika Bandak Manolo Sagarnaren zuzendaritzapean udaletxeko arkupetan.

izango du, baina pixkanaka indarra hartuz joango da, eta egun, herriko ekitaldi musikal garrantzitsuena bilakatu da. Musika Bandaren agendan ere ekitaldi bereziena da preludioa eta urteko hainbat hilabete kontzertu hori prestatzen igarotzen dute.

1996: Bandaren egoitza Udaletxetik Milagrosako kaperara pasako da. Benefizentzi zaharreko Milagrosako kaperan eraberritze lanak egingo dituzte eta musika kontzertu eta ekitaldietarako atonduko dute.

2004: Zipri Otxandorena jarriko da musika bandaren zuzendari. Beste herrietako taldeekin elkarlanean hasiko dira eta errepertorioa aberastuko dute hurrengo urteetan. Bandak egoera onenean iritsiko da XXI. mendera, baina errelebo falta nabaritzen hasiko da zenbait musika tresnetan.

2011: 150. urteurreneko ospakizunak. Bandak uniforme, logo eta himno berriak sortzen ditu eta makina bat ekitaldi egingo ditu herriko beste taldeekin elkarlanean. Mende eta erdia gogoratzeko liburua kaleratuko dute.

Hernaniko Musika Bandako musikariak Milagrosan (2011).